

OSMANLI DÖNEMİ FIKRALARI

MEHMET TEVFİK HAZÎNE-İ LETÂİF

Hazırlayan
Dr. Cengiz GÖKŞEN

ANKARA 2019

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanhı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-392-0

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Osmanlı Dönemi Fıkraları
Mehmet Tevfik
Hazîne-İ Letâif

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No:

25465

Hazırlayan

Dr. Cengiz GÖKŞEN

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaa

DOI

10.37609/akya.1422

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	xi
A. Giriş.....	1
1. Mehmet Tevfik'in Hayatı	2
2. Mehmet (Çaylak) Tevfik'in Gazeteciliği.....	5
3. Mehmet Tevfik'in Eserleri	7
A. Edebiyat ve Türk Halk Bilimiyle İlgili Eserleri.....	8
B. Tarihle İlgili Eserleri.....	8
C. Dinle İlgili Eseri	9
4. Mehmet Tevfik'in Türk Halk Bilimi Çalışmaları	9
5. Mehmet Tevfik'in Halk Kültürü Çalışmaları	10
6. Mehmet Tevfik'in Fıkra Derlemeciliği ve Mizahçılığı	11
Birinci Bölüm	19
1. Hazîne-i Letâif Hakkında	19
2. Hazîne-i Letâif'teki Fıkralar	22
3. Hazîne-i Letâif'te Dil ve Üslup	29
4. Hazîne-i Letâif'teki Fıkra Tipleri.....	31
Kaynakça.....	38
Hazîne-i Letâif.....	41
Mukaddime	42
Bir İki Söz Daha.....	42
Hazîne-i Letâif.....	43
1. Köylü Bir Çocuk.....	44
2. Âkil Bir Çocuk	44
3. Bir Lokantada Müşteri ile Hizmetçi.....	44
4. Bir İhtiyar Madam	45
5. Bir Hekim ile Bir Hanım	45
6. Bir Hizmetçi.....	45
7. Hasta Çocuk.....	46

8. İki Avukat	46
9. Bir Fakirin Hülyası.....	46
10. Bir Hanımla Bir Dilenci	47
11. Piyango Numarası Satan Bir Fakir.....	47
12. Amerika Gazetelerinin Birinde Bir İlan.....	47
13. Bir Zengin Madamla Bir Mösyö	48
14. Bir Ziyafette Hekimler	48
15. Bir Hırsız.....	48
16. Tuhaf Bir Memuriyet İstemek.....	48
17. Bir Hazır Cevap	49
18. Bir Yankesici.....	49
19. Bir Çingene	49
20. Bir Müstedi.....	50
21. Bir İhtiyar Adam	50
22. Bir Kahveci	50
23. İki Anadolu lu.....	50
24. Bir Papas	51
25. İki Sefih Genç	51
26. Zevc ile Zevce	52
27. Bir Şişman ile Kız Çocuk	52
28. Lokanta Hiçmetçisiyle Müşteri	52
29. Bir Yalancı	52
30. Ragıp Paşa ile Fıtnat	53
31. Hekim ile Hasta	53
32. Bir Madamla Feylesof.....	54
33. Diyojen.....	54
34. Yine Diyojen	54
35. Yine Diyojen	54
36. Bir Hekim.....	55
37. Bir Zengin ile Berber.....	55
38. Avrupa'da Moda.....	55
39. Zulmeden Biriyle Nedimi.....	56

40. Vüzeradan Biriyle Nedimi	56
41. İki Hırsız.....	56
42. Bir Kayıdsız Adam.....	57
43. Bir Esrarkeş.....	57
44. Kibardan Biri.....	57
45. Yine Kibardan Biri	57
46. Yine Kibardan Biri	58
47. Avrupalı Bir Lord	58
48. Yeni Evlenmiş Bir Mösyö	59
49. Çolpa Berber	59
50. Efendiyle Vekilharç.....	60
51. Meyhanede Üç Arkadaş.....	60
52. Bir Odun Yarıcı	60
53. Meyhanede Bir Sarhoş.....	60
54. Bir Seyyah.....	61
55. İki Ahbap	62
56. Bir Matemzede	62
57. Bir Abdal	62
58. Sahib-i Hane ile Misafir.....	62
59. Bir Fakir	63
60. Bir Tiryaki	63
61. Bir Odun Yarıcı	63
62. Bir Çocukla Oyuncakçı.....	63
63. Bir Hazır Cevap	64
64. Bir Deli ile Bir Akıllı	64
65. Bir Terzi ile Alim.....	64
66. Bir Hasis.....	64
67. Bir Tufeyli	65
68. Bir Ten-Perver.....	65
69. Baba Oğul	66
70. Yine Bir Hasis.....	66
71. Yine Hasis	66

72. Bir Vekilharç.....	66
73. Bir Köylü.....	67
74. Bir Pehlivan.....	67
75. Bir Yalancı.....	67
76. Bir Karı Koca.....	67
77. Bir Kurnaz.....	68
78. Abdalın Biri.....	68
79. Bir Fakir.....	68
80. Bir Nekre-gû.....	68
81. Yine Bir Nekre-gû.....	68
82. Bir Köylü.....	69
83. Yine Bir Hazır Cevap.....	69
84. Bir Sazende.....	69
85. Bir Adam.....	69
86. Müşteriyle Bakkal.....	69
87. Bir Tacir-i Bahrî.....	70
88. Müşteriyle Terzi.....	70
89. Bir Adamla Bir Meczup.....	70
90. Bir Hazır Cevap.....	71
91. İki Medyun.....	71
92. İki Çocuk.....	71
93. Suâl ve Cevap.....	71
94. Diğer (Suâl ve Cevap).....	72
95. Diğer (Suâl ve Cevap).....	72
96. Bir Çocuk.....	72
97. Bir Gazeteci.....	72
98. Bir Attarla Bir Kadın.....	73
99. Bir Kadınla Yazıcı.....	73
100. Bir Kahve Dilencisi.....	73
101. Şaşkın Peder Mazlum Kız.....	74
102. Bir Zenginle Hamamcı.....	74
103. Bir Müflis ile Dostu.....	75

104. Hayatını Sigortaya Koymuş Bir Adam.....	75
105. Bir Kız ile Validesi.....	75
106. Sofra Başında İki Dost.....	76
107. Paris'te Bir Lokantada.....	76
108. Paris'te Tahrir-i Nüfus Memurları.....	76
109. Bir Madamla Dostu.....	76
110. Yazıcı ile Kadın.....	77
111. (Obur).....	77
112. İki Kambur.....	77
113. Dilenci ile Hasis.....	78
114. Bir Memurla Dostu.....	78
115. Alacaklı ile Borçlu.....	78
116. Kitapçı ile Müşteri.....	79
117. Bir Madamla Hâkim.....	79
118. İki Birader.....	79
119. Muallim Papağan.....	79
120. Balıkçı ile Mirasyedi.....	80
121. Bir Zarifle Bir Ahmak.....	80
122. Bir Hekim.....	80
123. Kadınlar.....	81
124. Ekmekçi ile Müşteri.....	81
125. Bir Feylesofla Bir Madam.....	81
126. Uşak ile Efendi.....	82
127. Zulmeden Biriyle Köylü.....	82
128. (Ondördüncü Lui).....	83
129. Köylü ile Banker.....	83
130. (Nehrin Enine Köprü).....	83
131. Çiftlik Sahibi ile Amele.....	84
132. Efendi ile Uşak.....	84
133. Timur ile Şair.....	84
134. Harun ile Bir Arap.....	85
135. Suâl ve Cevap.....	85

136. (Kadınlar Neye Benzerler)	85
137. (Avrupalı Diplomatlar Neye Benzer?)	86
138. Validesiyle Çocukları	86
139. (Soru-Cevap).....	86
140. Memleket Zabitiyle Madam.....	87
141. İki Madam.....	87
142. Yine İki Madam	87
143. Bir Feylesofla Lord	88
144. Bir Sarhoşla Bir Ayık.....	88
145. Büyük İskender ile Bir Fakir.....	88
146. Bir Beyzade.....	88
147. Hekim ile Hasta.....	89
148. Şairle Hâkim.....	89
149. Bir Zarifle Bir Ahmak	89
150. Bir Münzevi	90
151. Bop.....	90
152. Borçlu ile Alacaklı.....	90
153. Gelin ile Güveyi.....	90
154. Zevc ile Zevce.....	90
155. Bir Papasla Bir Çocuk	91
156. Yine Bir Papasla Bir Çocuk.....	91
157. Sahte Alafranga ile Köylü.....	91
158. Nabi ile Vüzeradan Biri	91
159. Müverrih Sürûri.....	92
160. Suâl ve Cevap	92
161. Dul Kadınlar	93
162. Seriu'z-Zeval Olanlar	93
163. Kadınlar	93
164. (Kadınlar Nasıldır?)	94
165. Şahla Vezir	94
166. Kısa Boylu Bir Madam.....	94
167. Şairle Müteşair	94

168. XIV. Lui ile Şair Boallu (Beaullieu)	95
169. Karakuş	95
170. Ahkâm-ı Karakuş (1)	96
171. (Ahkâm-ı Karakuş 2)	96
172. (Ahkâm-ı Karakuş 3)	96
173. (Ahkâm-ı Karakuş 4)	97
174. (Ahkâm-ı Karakuş 5)	97
175. (Ahkâm-ı Karakuş 6)	97
176. (Ahkâm-ı Karakuş 7)	97
177. Vezir ile Divan Efendisi	98
178. Haccac	98
179. Ebu'l-Ayna	98
180. Bir Hırsız ile Ebu'l- Ayna	98
181. Bursalı Bir Zarif	99
182. Hekîm ile Geveze	99
183. Hoca ile Suhte	99
184. Timur ile Şair	99
185. Behlül ile Hırsız	100
186. Yine Behlül	100
187. Karı ile Koca	100
188. İki Yankesici	101
189. Didero	101
190. Muhtesiple Bir Herif	101
191. Bazarlı	102
192. Bir Deli	102
193. Cuha	102
194. Cuha	102
195. Bir Divane	103
196. Tatarla Hancı	103
197. Bir Efendiyle Dilenci	103
198. Harun ile Zındık	103
199. Bir Bezle-gû	104

200. Yine Bezle– gû.....	104
201. Bir Arabî.....	104
202. Ev Sahibi ile Hırsız.....	104
203. Köylü ile Şehrî.....	105
204. Hekîm ile Hasta.....	105
205. Ferezdak.....	105
206. Yine Ferezdak	105
207. Yine Ferezdak	106
208. Yine Ferezdak	106
209. Hoca Nasreddin	106
210. Tufeyli.....	106
211. Tufeyli Benani	107
212. Deve.....	107
213. İki Tilki	107
214. Ebu'l-Esved.....	107
215. (Yine Ebu'l-Esved)	107
216. Ebu'l-Ayna	107
217. (Yine Ebu'l-Ayna).....	108
218. Bekri Mustafa.....	108
219. Polonya'da Mektep Talebesiyle Köylüler.....	108
220. Hasta ile Hekim.....	108
221. Uşak ile Efendi.....	109
222. Yine Efendi ile Uşak	109
223. Bir Lordla Hâkim.....	110
224. İbnü'r-Rumi	110
225. Yeniçeri ile Yahudi.....	111
226. Hamamcı ile Müşteri.....	111
227. Sail ile Ragıp Paşa.....	112
228. Haşmet ile Ragıp Paşa	112
229. İki Hırsız.....	112
230. [Mesel]	113
231. [Mısra]	113

232. Tenasüb-Endam.....	113
233. Bir Ahmak Adam	113
234. Son Saatinde de Lâtife	113
235. Lâtife-gû Bir Kadın.....	114
236. Bir Ordu Muayenecisi	114
237. (Boallu– Beullieu).....	114
238. (Lokantada) Müşteri ile Garson.....	115
239. Müşteri ile Bakkal.....	115
240. Bir Köylü ile Karısı.....	115
241. Bir Ahmakla Hekim.....	116
242. Bir Ahmakla Dostu.....	116
243. Hekim ile Mektebe Gitmeyi Sevmez Hasta Çocuk.....	116
244. Alacaklı ile Çocuk.....	116
245. Ressam Meşhur Fenarci.....	116
246. Bir Obur	117
247. Bir Hadîd Herif ile Misafirleri	117
248. Bir Hasis ile Aşçısı	118
Dünyada Tuhaf Tuhaf Âdetler	118
249. Eskisi’de Resm-i Mükâfât	118
250. Fransa’da Resm-i Sahâvet.....	118
251. Almanya’da Resm-i Tevellüd	119
252. Roma’da İhrak-ı Müellifat Resmi	119
253. Paris’te Bir Kont.....	119
254. İspanya Zadeğânı.....	120
255. Şair ile Börekçi.....	120
256. Malerb.....	120
257. Efendi ile Vekilharç	121
258. Meşhur Şapel.....	121
259. Meşhurdur ki İzzet Mollâ.....	122
260. Haşmet	122
261. Bir Ahmak	122
262. Bir Hekim	122

263. Kimyagerle Zengin	123
264. Madamla Mösyö.....	123
265. Madamla Mösyö.....	123
266. Şimendiferde Mösyö ile Madam	124
267. Feylesof	124
268. Yine Bir Feylesofa	124
269. Talis	124
270. İki Müellif	124
271. Bir Abdal Daha.....	125
272. Şair Meşhur Antagor.....	125
273. Kalıp Akçe Sahibinindir.....	125
274. Bir Tama'kârın Rüyası	125
275. Hasta ile Hekim.....	126
276. Hâkim ile Sâil	126
277. Bir Kör ile Kambur.....	126
278. İki Kardeş.....	127
279. Saatlerin Tefavütü.....	127
280. Kadın Aklı.....	127
281. Hoca Nasreddin	127
282. Ördek.....	128
283. Montesquei.....	128
284. Taksim-i Müskirat	128
285. Bekri Mustafa.....	128
286. Saçlarını Boyayanların Hâli	129
287. Arabacı ile Müşteri.....	129
288. Hâkimle Avukat	129
289. Antikacı ile Hamal.....	130
290. İzzet Molla	131
291. Lâubâli Meşreban	131
292. Yine Harabatî	131
293. Cuha	131
294. Yine Cuha.....	132

295. Yine Cuha.....	132
296. Cuha	132
297. Yine Cuha.....	132
298. Cuha	133
299. Cuha	133
300. Cuha	133
301. Cuha	133
302. Hoca Nasreddin.....	133
303. Hoca ile Sârik (Hırsız)	134
304. Letâif-ı Müneccimin	134
305. Tabip ile Hasta	135
306. Bir Obur	135
307. Bir Hırsızla Yolcular	136
308. Hırsız ile Bekçi	136
309. Arab Üveş.....	136
310. Bir Dilenci ile Zengin.....	137
311. Erşed-i Vaiz	137
312. Bir Şaşı ile Hekim.....	138
313. Ahmak Horasanî.....	138
314. Burunduk-ı Buharî	138
315. Yakup Bin Leys.....	139
316. Mirza Bâbür ile Köylü.....	139
317. İshak İbn-i Ferve	140
318. Zengin ile Şair	140
319. Bir Vaiz.....	140
320. Bir Korkak.....	141
321. Bir İhtiyar.....	141
322. Harun ile Behlül	141
323. Gelin ile Güveyi.....	141
324. Timur'la Nasreddin Hoca.....	142
325. Bir Zeki Çocukla Validesi.....	142
326. Bir Zarif ile Köylü	142

327. Bir Hanende	142
328. Bir Sârik Şair	143
329. Timur'un Veziri Hoca Şahâb	143
330. Ebî Nüvâs	143
331. Bir Berber	144
332. İbnü'l-Cevzi	144
333. Hoca Nasreddin	144
334. Cuha	144
335. Yine Cuha	144
336. Yine Cuha	145
337. Yine Cuha	145
338. Yine Cuha	145
339. Esrar-ı Aşk	145
340. Cuha	146
341. Hoca Nasreddin	146
342. Bir Gazeteci	146
343. Filâdelfiya'da Acayip Sergi	147
344. Paris'te Bir Madamla Hizmetçi	147
345. Yine Madamla Hizmetçi	147
346. Sokrat	148
347. Bir Mu'bir	148
348. Bir Sâil	148
349. Bir Asker	148
350. Fransa'da Bir Piyade Neferi	149
351. Bir Sarhoş Cani ile Bir Sarhoş Hâkim	149
352. Sokrat	149
353. Urfi-yi Şirâzî	149
354. Urfî	150
355. Aristit	150
356. Suâl-Cevap	151
357. İlmiyeden Bir Zat-ı Zarîf	151
358. Haşmet	151

359. Bir Hasis	152
360. Değirmenci	152
361. Bir Madam	152
362. Hanri	153
363. Bir Sarhoş	154
364. (Kardinal ile Müellif).....	154
365. İki Hayvan Herif	154
366. La Fonten ve Rahip	154
367. Bir Kardinal ile Ressam	155
368. Bir Nikrislinin Sergüzeşti.....	155
369. Susuz Şarap Vücudu Harap Eder	155
370. Çizmeden Yukarı Çıkma.....	156
371. Deveyi Leyleğe Teşbih.....	156
372. Ana Kızdım Geleyim mi?	156
373. Karı Koca	157
374. Bir Gemici	157
375. Validesiyle Oğlu	157
376. İki Ahmak.....	157
377. Üç Yankesici	158
378. Hoca Nasreddin.....	158
379. Genç Kızlarla Bir Koca Karı	159
380. İki Bildik Zat Beyninde Muhavere	159
381. İki Hasis.....	159
382. Bir Hırsızla Bir Hâkim.....	161
383. Paris'te Anonim Şirket	161
384. Bir Kadınla Bir Hoca.....	161
385. Bir Bağçevan ile Çırağı.....	162
386. Bir Feylesof	163
387. İki Şarhoş Beyninde.....	163
388. Ragıp Paşa ile Haşmet	163
389. Sultan Mahmut ile İzzet Molla.....	163
390. Bir Tacir ile Hâkim.....	164

391. Misafirle Besleme.....	164
392. Ahmak ile Tali'.....	164
393. Bir Şarhoşla Hamal	165
394. Şuara-yı Arap'tan Ebu'l- Fazl.....	165
395. Deve ile Merkep	165
396. Cuha	166
397. Uşak ile Efendi.....	166
398. Bir Tacir	166
399. Bir Yunanlı ile Venedikli.....	167
400. On Dördüncü Lui'nin Ordu Kumandanı.....	167
401. Yine On Dördüncü Lui.....	167
402. Volter'le Kongrei.....	168
403. Volter'le Suezul Dükası	168
404. Bir Feylesofla Çirkin Kadın	168
405. Bir Çocuğun İmtihanı	168
406. Meşhur Monteskiyö	169
407. Bir Asker	169
408. İkinci Firiderik ile Arabacısı	170
409. Baba Oğul.....	170
410. İki Hasis.....	170
411. Papasla Madam	170
412. Volter	171
413. Yine Volter.....	171
414. Bir Mübalağa	171
415. Papasla Bağçevan	171
416. Bir İngiliz Lorduyla Hekim.....	172
417. Boileau ile Şapel	172
418. Pirun ile Volter.....	172
419. İspanya'da Kardinal Mazarin	173
420. On Dördüncü Lui	173
421. Bir Şair	173
422. Ragıp Paşa ile Haşmet Beğ	174

423. Dördüncü Henri.....	174
424. (Dük Dö Növil)	174
425. (Dul Kadının İsteği).....	174
426. (Hırsızın Ziyafeti)	175
427. (Tek Gözlü İhtiyarın Ölümü)	175
428. (Beşyüz Şahit).....	175
429. (Sanat).....	176
430. (Vantirlok ve Tahta Çocuk).....	176
431. Bir Hoca ile Sahib-i Hane Beyninde.....	178
432. İki Evli Beyninde Hasbihâl.....	178
433. Bir Papas Kilisede	179
434. İnan'da Veba ile Bir Kız.....	179
Büyüklerden Bazılarının Merakı	180
435. On Dördüncü Lui	180
436. Prens Bismark.....	180
437. Bir İngiliz Lordu.....	181
438. Çizmeden Yukarı Çıkma.....	181
439. Türkçesi Hamir İşine Karışma	182
440. Ezop ile Efendisi.....	182
441. Bir Madamla Bir Mösyö.....	182
442. Bir Körle Ehibbası.....	183
443. Karı ile Koca.....	183
444. Katarin ile Volter	183
445. Kadınlar Muharebesi	184
446. Meşhur Donkişot	184
447. Ondördüncü Lui.....	184
448. Bir Yeni Güvegi ile Gelin.....	184
449. Yeniçeri ile Yahudi	185
450. Bostancı Başı ile Bekri Mustafa.....	185
451. Hayret'le Celal Paşa	186
452. Mürekkepçi İzzet.....	186
453. Bekri Mustafa.....	187

454. Hoca.....	187
455. Yine Hoca.....	188
456. Yalancı.....	188
457. Bir Sağır ve Geveze.....	188
458. Bir Efendi ile Uşak.....	188
459. Bir Kayıkçı.....	189
460. Bir Riyazi Muallimi.....	189
461. Hoca Nasreddin.....	189
462. Yine Hoca Nasreddin.....	190
463. Bir Efendi ile Bir Zarif.....	190
464. Hebenneka.....	190
465. Bir Eski Osmanlı.....	191
466. Bir Memleket Ahalisi.....	191
467. Dört Dilenci.....	191
468. Bir Köylü.....	191
469. Hoca Nasreddin.....	192
470. Hebenneka.....	192
471. Koca Ragıp Paşa.....	192
472. İki Yahudi.....	193
473. Bir Alim ile Cahil.....	193
474. Bir Hasis.....	193
475. Yine Bir Hasis.....	194
476. Bir Köylü.....	194
477. Bir Şakirdle Bir Hoca.....	194
478. Hebenneka.....	194
479. Bir Budala.....	195
480. Şimdi Saat Biri Urdu.....	195
481. Bir Çoban ile Çiftlik Sahibi.....	195
482. Eski Krallardan.....	195
483. Bir Uşak.....	196
484. Bir Kasapla Müşteri.....	196
485. Alaca Boncuk Kimde İse Benim Gönlüm Ondadır.....	196

486. Sus Ol İmam Efendi Senin Kadar Bilmez mi?	197
487. Bir Hoş Geldin'e Kaldı İşim	197
488. Unutmuşum Kardeş.....	197
489. Altmışımdayım Amma Doksandan Tutun.....	198
490. Yanımda İki Adam Olaydı Ben Ona At mı Verirdim	198
491. Hele Al Kaftanı Git, İş Ata Kalsın.....	198
492. Usta Her Söküldükçe Getirsem Diker misin?.....	199
493. Hebenneka.....	199
494. Yine Hebenneka	199
495. Hoca Nasreddin.....	200
496. Dördüncü Henri.....	200
497. Hebenneka.....	200
498. Avrupalı Bir Tacir.....	200
499. Bir Ahmak	201
500. Hoca Nasreddin.....	201
501. Yine Hoca Nasreddin	201
502. Bir Körle Bir Topal	202
503. Bir Sarhoşla Hâkim	202
504. Madam ile Besleme.....	202
505. Volter'le Şeytan.....	203
506. Bir Miras Yediyle Muallim	203
507. Validesiyle Çocuk	204
508. Hoca Nasreddin.....	204
509. Humaka-yı Arap'tan Biri.....	204
510. Bir Katiple Kalem Zabiti	205
511. Misafirle Sahib-i Hane	206
512. İmsakî Molla.....	206
513. Yine Molla	206
514. Yine Molla	206
515. Bir Sarfıyyun.....	206
516. Bir Miras Yedi ile Dalkavuk.....	207
517. Meşhur Köçek Hüseyin Paşa	207

Nükte	208
518. Harun Reşit ile Bir Fakir	208
519. Kara Osmanoğlu Yakup Paşa ile Tuhaflardan Bir Zat	208
520. Efendi ile Vekilharç	209
521. Hasis ile Aşçı.....	209
522. Bir Hekim ile İhtiyar	210
523. Hoca Nasreddin	211
524. Bir Çingene.....	211
525. Bir Hâkim.....	212
526. Bir Âkil Çocuk	212
527. Napolyon	213
528. Bir Köylü	213
529. İki Karındaş.....	213
530. Bir Kadı-zâde	214
532. Hoca Nasreddin	215
533. Bir Köylü	215
534. Bekri Mustafa.....	216
535. Yine Bekri Mustafa	216
536. İzzet Molla	217
537. Hoca Nasreddin	217
538. Bir Süvari	217
539. Bir Çoban	217
540. Bir Sığirtmaç	218
541. Hoca Nasreddin	218
542. Bir Berber	218
543. Hoca Nasreddin ile Köylü.....	219
544. Bir Madamla Bir Mösyö.....	219
545. Bir Kitapçı ile Müşteri.....	220
546. Bir Zengin ile Bir Hekim	220
547. Hoca Nasreddin	220
548. Yine Hoca Nasreddin	221

549. Münasebetsiz Suâl Münasebetli Cevab	221
550. Diğer	221
551. Diğer	221
552. Hoca Nasreddin	221
553. Fransa'da Bir Mukâvelât Muharriri	222
554. Bir Abdal	222
555. Haccâc	222
556. Bir Hasis	223
Muassırîn-i Zürafâ	223
557. Ali	224
558. Diyarbekirli Naim	224
559. Yine Naim	225
560. Tâlip	225
561. Yine Talip	226
562. Kerimî	227
563. Yine Kerimi	227
564. Nihat Bey	227
565. Yine Kerimî	228
566. Kâzım Paşa	229
567. Kethüdâ-zâde Arif Efendi	229
568. Evliya Efendi	229
569. Sıddık Bey Merhum	230
570. Fuat Paşa	230
571. Yine Müşarün-ileyh	230
572. İzzet Molla	231
573. Bir Hekim ile Bir Çocuk	231
574. Bir Hekim ile Hizmetkâr	231
575. Fransa'da Bir Terzi ile Madam	232
576. Bir Hasis ile Bir Hekim	232
577. Fransa Mahkemelerinin Birinde	232
578. İki Mektep Talebesi	233
579. Bir Madam	233

580. Bir Zalimin Vasiyetine Bir Hâkimin Cevabı	234
581. On Birinci Lui ile Generali	234
582. Newton	234
583. Bir Delikanlı ile Bir Kocakarı.....	235
584. Bir Suâl ve Cevap.....	235
585. Şık Beyle Hizmetkâr	235
586. Bir Muallimle Bir Şakird.....	236
587. Bir Tuhaf Vasiyet	236
588. Bir Vali ile Bir Hekim	236
589. Hoca Nasreddin	237
590. Hoca Nasreddin ile Oğlu	238
591. Bir Hekim ile Bir Ayyaş.....	238
592. Efendi ile Uşağı	238
593. Diyojen	239
594. Sirkat- i Şiir Hakkında Bir Mazmun.....	239
595. Bir Hasis	239
596. Şeytan	240
597. Hasis	240
598. Yine Bir Hasis	240
599. Hoca Nasreddin	240
600. Bir Enfiye Mübtelası	241
601. Hasta ile Fesad	241
602. Abdullah Bin Mübarek	241
603. Allame-i Kutbeddin.....	241
604. Şemmame	242
605. Bilmece	242
606. Baloda Bir Mösyö	242
607. İki Arkadaş.....	243
608. Londra'da Bir Berber	243
609. Hâkim ile Müttehim	243
610. Efendi ile Sail	243
611. Lord ile Hizmetkârı	244

612. On Sekizinci Lui ile Kont	244
613. At Canbazıyla Müşteri	244
614. Ehissadan Bir Kont ile Kapıcısı	245
615. Bir Kasap ile Zevcesi	245
616. Bir Avukatla Müddei	245
617. Hoca Nasreddin	246
618. Cuha	246
619. Cuha	247
620. Hoca Nasreddin	247
621. Bir Ekûl	247
622. Bir Hasta	247
623. Montesqui ile Bir Saatçi	248
624. Zulmeden Biriyle Bir Şair	248
625. İki Dost	248
626. Madam Dasiye	249
627. Bir Ekûl Daha	249
628. Bir Hasta	249
629. Diyojen	250
630. Bir Köylü ile Polis	250
631. Bir Hâkim ile Sârik	250
632. Mareşal ile Müteahhid	250
Sözlük	255

ÖN SÖZ

Mehmet (Çaylak) Tevfik (1843-1893) Tanzimat döneminde yaşamış, hayatının büyük kısmını İstanbul'da geçirmiş, İstanbul başta olmak üzere Bursa, İzmit ve Bosna'da değişik devlet memurluğu görevlerinde bulunmuş, Muhbir, İstanbul, Hüdavendigar, Asar, Basiret, Vakıf, Tercüman-ı Hakikat, Geveze, Çaylak, Tarık gibi birçok gazetede çalışmıştır. Ciddi bir eğitim görmemesine rağmen, gazetecilik, halk kültürü ve mizahla ilgili çalışmalarıyla Türk kültür tarihinde kendine bir yer edinmiştir. Çaylak başta olmak üzere çıkardığı mizahi gazeteler vasıtasıyla Türk mizah basının gelişmesinde öncü oldu. Çaylak dergisinin halk arasında tutulması sonucu, derginin adı lakabı oldu ve bu isimle anılmaya başlandı.

Mehmet Tevfik'in Türk mizahı ve halk kültürüyle ilgili önemli çalışmalarından biri de Hazîne-i Letâif adlı fıkra kitabıdır. Hazîne-i Letâif 302 sayfa olup yaklaşık 600 fıkradan oluşur. Türk, Arap, Fars ve Batılı milletlerin devlet adamlarına, şair ve yazarlarına, çeşitli meslek mensuplarına ait çeşitli fıkralar toplanarak bu kitap meydana getirilmiştir. Fıkralar herhangi bir şekilde tasnif edilmemiştir. 1302 (1886) yılında basılan kitabın numarasız ilk iki sayfasından sonra Mukaddime kısmı ve devamında ise fıkra metinleri rast gele verilmiştir.

Bu çalışma, hakkında kısaca bilgi verdiğimiz Mehmet Tevfik'in 1302 tarihinde Osmanlı Türkçesiyle yayınlanmış Hazine-i Letâif adlı eserinin günümüz Türkçesine aktarılmasından oluşur. Çalışma Giriş dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında kitabın yazarı Mehmet Tevfik'in hayatı, eserleri, gazeteciliği, mizah ve Türk halkbilimiyle ilgili yaptığı çalışmalar anlatılmıştır.

Birinci bölüm Hazîne-i Letâif kitabı üzerinde yapılan incelemelerden oluşmaktadır. Bu bölümde Hazîne-i Letâif kitabı tanıtıldıktan sonra, kitabın dili, üslubu ve kitapta yer fıkra tipleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmasından oluşmuştur. Fıkra metinleri, mümkün olduğunca olduğu gibi aktarılmaya çalışmıştır. Ancak herhangi çevriyazı tekniği kullanılmamıştır. Çeviri sırasında asıl metindeki yazım ve imlaya bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Böylece kitabın yayımlandığı dönemde imlaya karşı gösterilen tavrın sergilenmesi amaçlanmıştır. Çünkü imla ve yazım kurallarıyla ilgili olarak aşırı bir keyfilik söz konusudur. Bazı metinlerde her şey yerli yerinde kullanılırken, bazen cümle sonunda noktanın dahi konmadığını görmekteyiz.

Söylenişi değişmiş bazı kelimelerin bugünkü telaffuz ediliş şekilleri (boğça > bohça, yimek > yemek, didikte > dedikte, diyince > deyince, altun > altın, kaşki > keşke, likin > lakin gibi) ile kelime sonlarındaki sert ve yumuşak ünsüzlerle ilgili olanlar dışında başka bir değişme yapmadığımızı söyleyebiliriz. Örneğin günümüzde papaz denmesine rağmen metinde geçen papas'taki "s" sesi aynen korunmuştur. Metinlerin içinde paranteze alınmış numaralar kitabın aslında bulunan sayfa numaralarıdır.

Fıkraların geneline Mehmet Tevfik tarafından bir başlık konulmuştur. Ancak bazılarında herhangi bir başlık yoktu. Başlığı olmayan metinlere muhtevalarına göre başlık ekledik. Bu başlıklar diğerlerinden belirgin olsun diye de parantez içinde aldık.

Bu çalışmayla Hazîne-i Letâif adlı fıkra külliyyatının araştırmacıların ve fıkra severlerin hizmetine sunulması amaçlanmıştır. Kitabın aslında ne varsa bir harf atlamadan

olduğu gibi aktarılmaya çalışılmıştır. Eksiklikler şüphesiz olacaktır. Bu eksiklikler bizim eksikliğimizdir. Bütün eksiklerimize rağmen bilime bir nebze hizmet edebilmişsek bah-tiyar oluruz.

Maddi ve manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim hocalarım Prof. Dr. Ali ÇELİK ve Prof. Dr. Ali Berat ALPTE-KİN'e en kalbi muhabbet ve şükranlarımla...

Osmaniye- Mart 2013 Dr. Cengiz GÖKŞEN

KAYNAKÇA

1. Ahmet Vefik Paşa (2000), *Lehçe-i Osmani*, (Haz. Recep Toparlı), Ankara, Türk Dil Kurumu.
2. AKÜN, Ömer Faruk (1993), “Çaylak Tefvik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, C.8, s.240-244.
3. DEVELLİOĞLU, Ferit (1993), *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
4. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (1994), İstanbul, C.5, s.368-369.
5. GÖKŞEN, Cengiz (2003), *Temel Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Konya, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi).
6. GÜRLEK, Dursun (2002), “Çaylak Tefvik”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Temmuz, s.62-64.
7. İNALCIK, Halil (1996), “Osmanlılar’da Batı’dan Kültür Aktarılması Üzerine”, *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Araştırmaları*, İstanbul, s.425-430.
8. KANAR, Mehmet (2008), *Kanar Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul, Say Yayınları.
9. Kaşgarlı Mahmut (1998), *Divânü Lügat’it-Türk*, (Çev. Besim Atalay), Ankara, C.1. Türk Dil Kurumu.
10. KUTLAR OĞUZ, Fatma Sabiha, (2012) “Mehmed Tefvik’in Nevâdirü’z-Zarâ’if’i” *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume 7/4, Fall, p. 443-465, Ankara-Turkey.
11. Lâmiî-zâde Abdullah Çelebi (1997), *Latifeler*, (Haz. Yaşar Çalışkan), İstanbul.
12. Mehmet Tefvik (1995), *İstanbul’da Bir Sene*, (Haz. Nuri Akbayan), İstanbul, İletişim Yayınları.
13. Mehmed Tefvik (2012), *Kâfile-i Şu’arâ* (Haz.: Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, Müjgan Çakır, Hanife Koncu) İstanbul, Doğu Yayınevi.
14. MENZEL, Th. (1997), “Tefvik Mehmed”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 12/1, Eskişehir, MEB, 212-213.
15. *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi* (1990), İstanbul, Meydan Yayınları.
16. ÖZDİŞ, Hamdi (2010), *Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877) Diyojen ve Çaylak Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, Libra Yayınları.

17. ÖZÜNLÜ, Ünsal (1999), *Gülmecenin Dilleri*, Ankara, Doruk Yayınları.
18. PARLATIR, İsmail (2011), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.
19. SAKAOĞLU, Saim (1992), *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca*, Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları.
20. SİYAVUŞGİL, Sabri Esad (1959), "Folklorda, Sahnede, Resimde Türk" *Yeni Türkiye*, İstanbul, s.379-401.
21. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul1996, Çağrı Yayınları.
22. ŞENOCAK, Ebru (2007), *İronik Yaşamda Sonsuza Yürüyen Kahraman Nasreddin Hoca*, Konya.
23. TOPALOĞLU, Bekir- KARAMAN, Hayrettin (1983), *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, İstanbul, Elif Ofset.
24. YILDIRIM, Dursun (1999), *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*, Ankara, Akçağ Yayınları.
25. YÜCEL, Ayşe (1990), "Mehmet Tevfik ve Hazîne Letâif", *Millî Folklor*, C.1, S. 7, s.14-18.
26. [tr.wikipedia.org./wiki/Cizvitler](http://tr.wikipedia.org/wiki/Cizvitler) 16.04.2013.
27. www.ailekahvesi.com